

VYBRANÁ
TÉMATA
PREZIDENTSKÉ VOLBY NA UKRAJINĚ 2010
(3/2010)

Karel Hlaváček

Parlament České republiky
Kancelář Poslanecké sněmovny
Parlamentní institut

Obsah:

VZTAHY EU-UKRAJINA.....	2
POLITICKÝ SYSTÉM UKRAJINY, POLITICKÁ SITUACE.....	3
PRŮBĚH PREZIDENTSKÝCH VOLEB 2010.....	4
REAKCE EVROPSKÝCH INSTITUCÍ.....	6
ÚKOLY PRO NOVÉHO UKRAJINSKÉHO PREZIDENTA.....	6
MOŽNÉ DŮSLEDKY PRO VZTAHY EU-UKRAJINA.....	7

Vztahy EU-Ukrajina

Vztahy EU-Ukrajina jsou zakotveny v rámci **Evropské politiky sousedství** (ENP) – Ukrajina je tedy rovněž součástí iniciativy Východní partnerství, která začala fungovat v květnu 2009 a má posílit vztahy EU k jejím východním sousedům.¹ Východiskem vzájemných vztahů je Smlouva o partnerství a spolupráci, která vstoupila v platnost již v roce 1998; na jejím základě jsou potom uzavírány akční plány, které definují průběh implementace konkrétních opatření.

K vývoji vzájemných vztahů se zeměmi, jež participují na ENP, vydává **Komise zprávy o pokroku**. Zatím poslední zpráva² byla uveřejněna v dubnu 2009 a hodnotí vývoj vztahů s Ukrajinou v průběhu roku 2008. Ukrajina podle Komise dosáhla dobrého pokroku. Konkrétně ocenila např. vstup Ukrajiny do WTO (květen 2008), zahájení dialogu o vízovém režimu (říjen 2008) nebo pozitivní spolupráci s misí EU EUBAM, jež poskytuje pomoc např. v celní oblasti na hranicích mezi Ukrajinou a Moldavskem. Reformy ale podle Komise v důsledku vnitřní politické nestability a ekonomické krize zpomalovaly. Ukrajina zaostávala v oblastech jako je reforma soudnictví nebo boj s korupcí.

¹ Více o Evropské politice sousedství viz Vybraná témata 4/2008, více k Východnímu partnerství viz Vybraná témata 17/2008.

² Zpráva o pokroku vztahů EU-Ukrajina v rámci ENP k dispozici [ZDE](#).

V březnu 2007 započalo **vyjednávání o nové Asociační dohodě**, která by nahradila původní smlouvu z roku 1998. Vyjednávání v roce 2008 podle hodnocení Komise pokračovalo nadějně, takže existovala možnost, že se podaří novou smlouvu přijmout ještě v roce 2009. Summit mezi EU a Ukrajinou z prosince 2009 nicméně poukázal na zpomalení procesu.

Problematickým se stalo vyjednávání o zóně volného obchodu (EU trvá na tom, že součástí asociační dohody má být kapitola o volném obchodu, podle některých odhadů ale jednání o této kapitole mohou trvat i další dva roky), ale i ukrajinská žádost, aby Ukrajina byla v preambuli označena jako „evropská země“. Z této formulace by totiž bylo zřejmé, že Ukrajina může požádat o členství v EU.³

Je to mimo jiné právě tlak Ukrajiny na vyhlídku plnohodnotného členství v EU, co dlouhodobě způsobuje nesnáze ve vzájemných vztazích. Ukrajina se cítí nespokojena se svým statutem v rámci ENP a často vyjadřuje svoji nespokojenost.

Politický systém Ukrajiny, politická situace

Ukrajina je republika s poloprezidentským politickým systémem. Hlavou státu a hlavním představitelem **výkonné moci** je prezident, který je volen lidovým hlasováním na pět let. Hlasování má dvě kola; pokud v prvním kole žádný z kandidátů nezíská přes 50 % hlasů, postupují nejsilnější dva kandidáti do druhého kola. Vláda je odpovědná prezidentovi. **Zákonodárnou mocí** disponuje jednokomorový parlament (Verkhovna Rada), v němž zasedá 450 poslanců. Polovina z nich je volena většinovým systémem, druhá polovina systémem poměrným.⁴

Současná podoba politického systému na Ukrajině je výsledkem několika trendů: postsovětského dědictví, oranžové revoluce (2004) a snah o vybudování demokratických institucí. Relativní úspěch v budování demokratických institucí naznačují zprávy institutu Freedom House⁵, které zemi již několik let označují jako

³ Viz Euobserver.com, 4. 12. 2009, [ZDE](#). Euobserver.com, 7. 12. 2009, [ZDE](#).

⁴ Viz webové stránky ukrajinské vlády, [ZDE](#).

⁵ Zpráva Freedom House z 12. 1. 2010 k nahlédnutí [ZDE](#).

„**svobodnou**“, tj. v zemi podle Freedom House jsou dodržována občanská práva, existují nezávislá média, široká politická konkurence a občanská společnost⁶.

Významným přelomem v ústavním pořádku země se stal rok 2006, kdy vstoupila v platnost **reforma ústavy**, která vzešla z oranžové revoluce. Ústavní reforma prezidentovi omezila pravomoci a prezidentský systém se změnil na poloprezidentský. To uvolnilo prostor pro vznik sporů mezi vládou a prezidentem, konkrétně mezi Julií Tymošenkovou a Viktorem Juščenkem. Mezi srpnem 2006 a prosincem 2007, kdy v čele vlády stanul Viktor Janukovyč, nastalo dokonce kohabitační období. Ukrajinský politický systém na takovou situaci nebyl připraven, což se projevilo **zdlouhavou politickou krizí**, spočívající v neustálém mocenském přetahování mezi jednotlivými institucemi. Jakkoli je ale současný ukrajinský systém náchylný ke krizím, považují političtí aktéři demokratické instituce za rámec, v němž se musí pohybovat, což lze označit jako významný pozitivní trend.⁷

Průběh prezidentských voleb 2010

Prezidentské volby 2010 se odehrály ve dvou kolech. **První kolo** se konalo dne 17. ledna 2010 a zaznamenalo přesně dvoutřetinovou volební účast. Výsledky hlasování byly následující:

Tabulka 1: Výsledky 1. kola prezidentských voleb na Ukrajině.
Zdroj: TIC 191/2010-KIEV, 19. 1. 2010.

Viktor Janukovyč	35,36%
Julia Tymošenková	25,02%
Sergej Tygypko	13,05%
Arsenij Jaceňjuk	6,75%
Viktor Juščenko	5,45%
Petro Simoněnko	3,55%
Volodymyr Lytvyn	2,35%
Oleg Ťjanibok	1,43%
Konstantin Grycenko	1,20%
Proti všem kandidátům	2,20%

⁶ Pro porovnání: např. Arménie a Gruzie jsou hodnoceny jako „částečně svobodné“, Rusko jako „nesvobodné“.

⁷ Viz analýza polského think-tanku Foundation Institute for Eastern Studies, [ZDE](#).

Do druhého kola postoupili dva kandidáti: Viktor Janukovyč a Julia Tymošenková. Druhé kolo se konalo dne 7. února 2010 za volební účasti přesahující 69 % a jeho výsledky byly následující:

Tabulka 2: Výsledky 1. kola prezidentských voleb na Ukrajině.

Viktor Janukovyč	48,81%
Julie Tymošenková	45,61%
Pro žádného z kandidátů	4,37%

Ve volbách tedy zvítězil Viktor Janukovyč. Pozorovatelé OBSE označili obě kola voleb za svobodná s tím, že většina mezinárodních standardů a požadavků byla splněna. Ve svých předběžných závěrech ke druhému kolu voleb⁸ pozorovatelé prezentovali následující postřehy:

- volební kampaň byla sice ostře polarizovaná, současně ale vedená v ovzduší volné konkurence;
- média poskytovala dostatečně diferencované a mnohostranné informace;
- volební den proběhl klidně, vlastní akty volení a následně sčítání hlasů byly hodnoceny pozitivně;
- navzdory svým nedostatkům byl stávající volební zákon schopen poskytnout rámec pro úspěšné zorganizování voleb. Přesto je do příštích voleb třeba vypracovat nový volební zákon, který by předešel současným nedostatkům.

Janukovyčovo vítězství nicméně dosud (k 9. únoru 2010) nebylo přijato jeho soupeřkou Julíí Tymošenkovou. I po kompletním sečtení hlasů a reakci mezinárodních pozorovatelů trvají její stoupenci na tom, že volby byly zfalšované a chtějí se obrátit na soud. Julie Tymošenková již dříve varovala, že v případě prohry se pokusí zorganizovat masové protesty v jakémsi opakování oranžové revoluce. Janukovyčovo vítězství tedy ještě nemusí být definitivní, protože existuje riziko vleklé politické krize.⁹ Proti tomu se ale snaží svou reakcí bojovat EU (viz níže), která pozitivním ohodnocením voleb omezuje prostor pro jejich zpochybnění.

⁸ Předběžné závěry pozorovatelů OBSE jsou k dispozici [ZDE](#).

⁹ Viz [BBC.co.uk](#), 9. 2. 2010, [ZDE](#).

Reakce evropských institucí

Dne 8. února 2010 se k průběhu voleb vyjádřila **Vysoká představitelka pro SZBP a místopředsedkyně Komise** Catherine Ashtonová. Ve svém prohlášení¹⁰ přivítala klidný a svobodný průběh voleb a ocenila projevený respekt k demokratickému procesu.

Kladně se k volbám vyjádřila také delegace europoslanců, kteří byli na Ukrajině přítomni. Polský europoslanec Pawel Kowal, který delegaci vedl, prohlásil, že „v zemi, jež prošla druhou světovou válkou a následnou sovětskou nadvládou se zase jednou konaly svobodné volby“.¹¹ **Evropský parlament** by měl v druhém únorovém dílčím zasedání pléna schválit k tomuto tématu usnesení.

Úkoly pro nového ukrajinského prezidenta

I za předpokladu, že nově zvolený prezident nebude ve své funkci Julii Tymošenkovou zpochybněn a nenastane dlouhodobá povolební krize, čelí Ukrajina významným problémům. Mezi ně patří zejména:

- nefunkčnost stávajícího politického systému;
- potenciální sociálně-ekonomická nestabilita země;

Nefunkčnost stávajícího politického systému již byla zmíněna v kapitole Politický systém, politická situace. Nově zvolený prezident se bude muset v první řadě postavit výzvě spočívající v upevnění ukrajinské státnosti. Předpokládá se, že prezident se pokusí vypsát předčasné parlamentní volby v naději, že se mu podaří získat v parlamentu ústavní většinu anebo alespoň většinu prostou.

Ukrajina byla těžce zasažena globální ekonomickou krizí. Analýza The Blazer Foundation ukazuje 14% propad HDP v roce 2009.¹² **Ekonomické vyhlídky Ukrajiny** ale jsou hodnoceny spíše optimisticky; v roce 2010 by podle průměrného odhadu mnoha finančních institucí měla ukrajinská ekonomika růst o necelá 2 %,

¹⁰ Prohlášení Catherine Ashtonové k volbám na Ukrajině k dispozici [ZDE](#).

¹¹ Viz tiskové prohlášení EP, k dispozici [ZDE](#).

¹² Analýza The Blazer Foundation k dispozici z října 2009 k dispozici [ZDE](#).

v dlouhodobějším výhledu by se růst měl dále zrychlit (pro léta 2011-2013 se má pohybovat mezi 3 – 5,5 %).¹³

Možné důsledky pro vztahy EU-Ukrajina

Předmětem diskusí se stává zejména budoucí zahraničněpolitické směřování Ukrajiny. Zatímco po Oranžové revoluci se Ukrajina radikálně obrátila k západu, po nástupu proruského Viktora Janukovyče lze očekávat oteplení vztahů s Ruskem, které se za vlády prezidenta Juščenka dostaly na bod mrazu. Janukovyč se vícekrát vyjádřil v tom smyslu, že jeho cílem zůstává další přibližování k EU, současně ale mluví rovněž o zlepšování vztahů s Ruskem. Pravděpodobné tedy je, že Ukrajina zaujme chladný vztah k NATO.¹⁴

¹³ Viz webové stránky UNDP, 9. 7. 2009, [ZDE](#).

¹⁴ Viz Euobserver.com, 25. 1. 2010, [ZDE](#).